

Mikulová, Jana

Obsahové věty tázací

In: Mikulová, Jana. *Syntax latinských vedlejších vět*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, pp. 111-122

ISBN 978-80-210-7207-7; ISBN 978-80-210-7210-7 (online : Mobipocket)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/131780>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

OBSAHOVÉ VĚTY TÁZACÍ

Obsahové věty tázací jsou často označovány termínem **nepřímé otázky**, kterým se vymezují vůči otázkám přímým (tj. nezávislým). Nejčastěji obsazují pozici podmětu nebo předmětu predikátu ve větě hlavní. Mezi charakteristiky obsahových vět tázacích patří zejména používání **tázacích spojovacích výrazů** (tázacích zájmen, adverbii nebo částic), používání **konjunktivu ve větě vedlejší** a **určitý typ predikátů ve větě hlavní**.

Predikáty ve větě hlavní

Obsahové věty tázací jsou závislé na několika skupinách predikátů. Mezi nejvýznamnější patří:

- predikáty s významem „**ptát se**“ nebo „**zkoumat**“ (*verba interrogandi*), např.: *quaerere* „ptát se, hledat“; *interrogare* „ptát se“; *rogare* „ptát se“;
- predikáty s významem „**vědět**“, „**nevědět**“ (*verba sciendi*), např.: *scire* „vědět“; *nescire*, *haud scire*, *ignorare* „nevědět“;
- predikáty **slovního a písemného projevu** (*verba dicendi*), např.: *dicere* „říkat“; *scribere* „psát“; *decernere* „rozhodnout“;
- predikáty **smyslového vnímání** (*verba sentiendi*), např.: *videre* „vidět“; *audire* „slyšet“; *sentire* „cítit“; *animadvertere* „všimnout si“;
- predikáty **intelektuální aktivity** (*verba intellegendi*), např.: *intellegere* „chápat“; *cognoscere* „poznat“;
- predikáty s významem „**pochybovat**“ (*verba dubitandi*), např.: *dubitare* „pochybovat“;
- **některé další predikáty**, např.: *interest* „je rozdíl, záleží“; někdy také *timere* „bát se“.

Obsahové věty tázací mohou záviset také na **jmenných predikátech**, které patří do stejných sémantických skupin jako výše uvedené predikáty s plnovýznamovým slovesem, např. *nescius* „neznalý“, *inscius* „neznalý“, *quaestio* „otázka“, *dubius* „pochybný“, *incertus* „nejasný“.

Typy otázek, spojovací výrazy

Obsahové věty tázací se dělí stejně jako přímé otázky na několik skupin: na otázky **doplňovací, zjišťovací a rozlučovací**.

Otázky doplňovací

Otázky doplňovací slouží k doplnění chybějící informace a nelze na ně odpovědět „ano – ne“. Jsou uvozeny stejnými tázacími zájmeny a adverbii jako otázky přímé. Jedná se např. o následující výrazy:

<i>quis</i>	kdo
<i>quid</i>	co, proč
<i>qui, quae, quod</i>	jaký
<i>quo</i>	kam
<i>qua</i>	kudy
<i>ubi</i>	kde
<i>unde</i>	odkud
<i>quando</i>	kdy
<i>quot</i>	kolik
<i>qualis, e</i>	jaký
<i>quantus, a, um</i>	jak veliký
<i>uter, utra, utrum</i>	který (ze dvou)
<i>cur</i>	proč
<i>quare</i>	proč
<i>quomodo</i>	jak
<i>quem ad modum</i>	jak

- (1) *Quaeritur autem, **quare** hieme ninguat...* (Sen. nat. 4b, 4, 1)
Je však otázka, proč v zimě sněží...
- (2) ...**ubi** eum visuri essemus, nesciebamus. (Cic. Att. 3, 7, 3)
...nevěděli jsme, kde ho uvidíme.
- (3) ...*quaesivit, **unde** esset epistula.* (Cic. Verr. II 4, 58)
...zeptal se, odkud je ten dopis.
- (4) ...*quaesivit a medicis Dion, **quem ad modum** se haberet...* (Nep. Dion 2, 4)
...Dión se zeptal lékařů, jak na tom je...

Pád tázacího zájmena odpovídá funkci, kterou má ve větě vedlejší, např. *quis* (5) a *quod* (6) jsou jakožto podměty v nominativu, *quid* (7) je předmět v akuzativu a *cui* (8) je dativ prospěchový. Zájmeno *quid* má také někdy význam „proč“.

- (5) *Quaeritur etiamnunc, quis eum nuntium miserit?* (Cic. S. Rosc. 105)
Je ještě teď pořád nejasné, kdo poslal toho posla?
- (6) *Quaeris, quod sit ad libertatem iter?* (Sen. dial. 5, 15, 4)
Ptáš se, jaká je cesta ke svobodě?
- (7) *Hac tu de re quaero, quid sentias.* (Cic. leg. 2, 32)
Ptám se, co si o té věci myslíš.
- (8) *Cassius (...) in causis quaerere solebat, „Cui bono“ fuisset.* (Cic. S. Rosc. 84)
Cassius (...) se u soudních případů měl ve zvyku ptát, „v čí prospěch“ to bylo.

Otázky zjišťovací

Otázky zjišťovací se ptají na platnost celé věty a lze na ně odpovědět „ano – ne“. Používá se v nich zejména příklonka *-ne* nebo výraz *num*, méně často *nonne* a *an*. Na rozdíl od přímých otázek jsou *-ne* a *num* synonymní a nepředjímají kladnou ani zápornou odpověď. Do češtiny se překládají jako „zda“ nebo „jestli“. Výraz *nonne* se používá pouze okrajově, např. u Cicerona po slovese *quaerere* „ptát se“, kde má význam „zda ne“ a předjímá kladnou odpověď. Výraz *an* se mimo otázky rozlučovací používá v klasické latině zejména v ustálených obratech po *dubitare* „pochybovat“, *nescire* „nevědět“ apod., viz níže. V poklasické latině se *an* šíří ve významu „zda“ jako synonymum k *-ne* a *num*.

Okrajově se rovněž vyskytuje *si* ve významu „zda“ po slovesech znamenajících „čekat“, např. *expectare* „čekat, očekávat“, srov. okrajové použití spojky *si* v obsahových větách oznamovacích po *mirari* „divit se“ nebo *mirum est* „je divné“. Spojka *si* se objevuje častěji až v poklasickém období.

<i>-ne</i>	zda, jestli
<i>num</i>	zda, jestli
<i>nonne</i>	zda ne, jestli ne (po <i>quaerere</i> , hlavně u Cicerona)
<i>an</i>	zda (zejména po <i>dubitare</i> , <i>nescire</i>)
<i>si</i>	zda (pouze po některých výrazech, např. <i>expectare</i>)

- (9) *Non quaero iam, verumne sit.* (Cic. fin. 5, 27, 79)
Už se neptám, zda je to pravda.
- (10) *Quaero, num Sullam dixerit Cassius.* (Cic. Sull. 36)
Ptám se, zda Cassius zmínil Sullu.

- (11) **Quaero igitur a te (...), nonne oppressam rem publicam putes...** (Cic. Phil. 12, 15)
Ptám se tě, tedy (...), zda si nemyslíš, že byl stát napaden...
- (12) **...expectabamque, si quid de eo ad me scriberes.** (Cic. Att. 16, 2, 4)
...a čekal jsem, jestli mi o tom něco napíšeš.

Po *num, an, quo* a v otázkách záporného smyslu se často objevují neurčitá zájmena **quis** „někdo“, **quid** „něco“ a **quis, qua, quod** „nějaký“ (tedy nikoliv *aliquis* atd.). Tato zájmena se někdy mohou připojit k *num* a tvoří s ním spojovací výrazy s neurčitým významem, např. **numquis** „zda někdo“, **numquid** „zda něco“, „zda nějak“. Vyskytují se i synonymní spojovací výrazy **ecquis**²⁹ „zda někdo“, **ecquid** „zda něco“, „zda nějak“.

- (13) **...num quid vellem, rogavit...** (Cic. Att. 6, 3, 6)
...zeptal se, zda něco chci...
- (14) **Quaeris a me, ecquid ego Catilinam metuam.** (Cic. Mur. 79)
Ptáš se mě, zda se bojím Catiliny.

Otázky rozlučovací

V otázkách rozlučovacích se dává na výběr ze dvou nebo více možností. Jsou uvozeny stejnými výrazy jako přímé rozlučovací otázky.

utrum...	an	zda / jestli... nebo zda / jestli
-ne...	an	zda / jestli ... nebo zda / jestli
...	an	zda / jestli ... nebo zda / jestli

Třetí a každý další člen otázky je uvozen výrazem **an**.

- (15) **Non quaero, iure an iniuria sint inimici.** (Cic. Verr. II 2, 150)
Neptám se, zda jsou nepřátelé právem nebo neprávem.
- (16) **Quaeritur, utrum Caesar an Pompeius possideat rem publicam...** (Sen. epist. 14, 13)
Je otázka, zda stát ovládá Caesar nebo Pompeius...
- (17) **Nunc vero non id agitur, bonisne an malis moribus vivamus...** (Sall. Catil. 52, 10)
Nyní ovšem nejde o to, zda žijeme podle dobrých nebo špatných zásad,...

Vyjadřuje-li druhý člen pouze negaci členu prvního, používá se **necne** „nebo ne“, méně často **an non** „nebo ne“, které je naopak častější v přímých otázkách.

²⁹ Výrazy *ecquis* a *ecquid* vznikly spojením *quis, quid* se zesilovací částicí *ecce*.

- (18) ...*di utrum sint necne sint, quaeritur.* (Cic. nat. deor. 3, 16)
...je otázka, zda bohové existují nebo ne.

Způsoby ve větě vedlejší

Ve větě hlavní je indikativ nebo ostatní způsoby vět hlavních (např. imperativ, konjunktiv vyjadřující přání atd.). Ve vedlejších větách tázacích se v klasické latině používá **konjunktiv podle souslednosti časů**. Ve většině případů konjunktiv nemá speciální významový odstín, ale pouze vyjadřuje, že se jedná o vedlejší větu. Do češtiny se **konjunktivy pro současnost překládají časem přítomným, konjunktivy pro předčasnost časem minulým a konjunktivy pro následnost časem budoucím**. Přehled použití konjunktivů je uveden v následující tabulce.

Věta hlavní	Věta vedlejší		Příklad
Čas hlavní (prézens, futurum, imperativ)	současnost	konjunktiv prézentu	<i>Quaero ex te, quid facias.</i> (19) Ptám se tě, co děláš.
	předčasnost	konjunktiv perfekta	<i>Quaero ex te, quid feceris.</i> (20) Ptám se tě, co jsi (u)dělal.
	následnost	tvary na <i>-urus sim</i> (konj. prez. opisného časování činného)	<i>Quaero ex te, quid facturus sis.</i> (19) Ptám se tě, co budeš dělat.
Čas vedlejší (minulé časy)	současnost	konjunktiv imperfekta	<i>Quaerebam / quaesivi ex te, quid faceres.</i> (21) Ptal jsem se tě, co děláš.
	předčasnost	konjunktiv plusquamperfekta	<i>Quaerebam / quaesivi ex te, quid fecisses.</i> (22) Ptal jsem se tě, co jsi (u)dělal.
	následnost	tvary na <i>-urus essem</i> (konj. impf. opisného časování činného)	<i>Quaerebam / quaesivi ex te, quid facturus esses.</i> (22) Ptal jsem se tě, co budeš dělat.

- (19) *Ego quid futurum sit, nescio: quid fieri possit, scio.* (Sen. epist. 88, 17)
Nevím, co se stane; vím, co se může stát.
- (20) *Quaero, num Sullam dixerit Cassius.* (Cic. Sull. 36)
Ptám se, zda Cassius zmínil Sullu.
- (21) ...*quaesivi tamen, viveretne ipse et Paulus pater...* (Cic. rep. 6, 14)
...žeptal jsem se, zda žije on i otec Paulus...

- (22) *Flaccus, quid alii postea **facturi essent**, scire non poterat, quid fecissent, videbat.*
(Cic. *Flacc.*33)

Flaccus nemohl vědět, co ostatní udělají později, viděl, co udělali.

Konjunktiv v obsahové větě tázací však může někdy být také nositelem specifického významového odstínu, jedná se např. o konjunktiv deliberativní (rozvažovací), nereálný, konjunktiv vyjadřující možnost apod. V těchto případech konjunktiv nemusí odpovídat pravidlům souslednosti časové, pokud by se použitím konjunktivu podle souslednosti ztratil významový rys nerealita (viz kapitolu *Závislá podmínková souvětí*) nebo rozvažování v minulosti. Příkladem je konjunktiv imperfekta pro rozvažování o minulosti po čase hlavním (23), viz následující přehled.

Obsahová věta tázací	Překlad	Přímá otázka
<i>Nescio, quid faciam.</i>	Nevím, co mám dělat.	<i>Quid faciam?</i>
<i>Nescio, quid facerem.</i>	Nevím, co jsem měl dělat.	<i>Quid facerem?</i>
<i>Nesciebam, quid facerem.</i>	Nevěděl jsem, co mám dělat.	<i>Quid faciam?</i>

Pokud by se deliberativní konjunktiv *facerem* z přímé otázky stal v závislosti na čase hlavním konjunktivem perfekta nebo prézentu, došlo by ke ztrátě významového rysu rozvažování v případě konjunktivu perfekta („Nevím, co jsem udělal.“) nebo ke ztrátě zařazení do minulosti v případě konjunktivu prézentu („Nevím, co mám dělat.“).

- (23) *...rogas, quid faceret?* (Plaut. *Rud.* 379)
...ptáš se, co měl dělat?

Rozvažovací konjunktiv imperfekta po čase vedlejším je formálně shodný s vyjádřením současnosti bez rozvažovacího významu. Významový odstín „rozvažování“ vyplývá z významu dalších větných členů a kontextu (24).

- (24) *...subito solus destitutus pertimuit et conturbatus est; quid ageret, quo se verteret nesciebat.* (Cic. *Verr.* II 2, 74)
...když náhle zůstal sám, zalekl se a upadl do nejistoty; nevěděl, co má dělat, kam má jít.

V latinských textech je v obsahových větách tázacích doložen rovněž indikativ, a to především v archaické latině u Plauta a Terentia nebo v poklasické a pozdní latině.

- (25) *Scio, quid dictura es: Hanc esse pauperem.* (Plaut. *Aul.* 174)
Vím, co chceš říct: že je chudá.

Další konstrukce

Vyjádření jistotní modality („nejspíš /nejspíš ne“)

Vedlejší věty uvozené výrazem *an* po predikátech *dubitare* „pochybovat“, *nescire* „nevědět“, *haud scire* „nevědět“, *incertum est* „je nejisté“, *dubium est* „je pochybné“ apod. vyjadřují v klasické latině míru jistoty mluvčího s tvrzením ve větě vedlejší, jsou tedy prostředkem pro vyjádření jistotní modality. Českým ekvivalentem jsou různá adverbialní spojení, např. „nejspíš“ nebo „nejspíš ne“. Ve větě vedlejší je **konjunktiv podle souslednosti časů** stejně jako v ostatních obsahových větách tázacích.

Do češtiny je lze přeložit buď pomocí **věty jednoduché s adverbii** „nejspíš, možná“ nebo „nejspíš ne, možná ne“, nebo pomocí vedlejší věty (tj. „pochybuji/nevím, zda“ nebo „pochybuji/nevím, zda ne“). Při překladu pomocí vedlejší věty odpovídá **latinské kladné** vedlejší větě **česká záporná věta** a **latinské záporné** větě **česká věta kladná**. U **adverbialního překladu** odpovídá **český klad** **latinské kladné** větě a **český zápor** **latinské záporné** větě.

latinský výraz	adverbialní překlad	překlad větou	příklad
<i>dubito an</i>	nejspíš / asi ano	pochybuji, zda ne	<i>Dubito, an ita sit.</i> (26) Nejspíš / asi to tak je . Pochybuji, zda to tak (náhodou) není .
<i>nescio an</i>	nejspíš / asi ano	nevím, zda ne	<i>Nescio, an ita sit.</i> (27) Nejspíš / asi to tak je . Nevím, zda to tak (náhodou) není .
<i>dubito an... non</i>	nejspíš ne / asi ne	pochybuji, zda	<i>Dubito, an ita non sit.</i> Nejspíš /asi to tak není . Pochybuji, zda to tak je .
<i>nescio an... non</i>	nejspíš ne / asi ne	nevím, zda	<i>Nescio, an ita non sit.</i> (28) Nejspíš /asi to tak není . Nevím, zda to tak je .

- (26) *Si per se virtus sine fortuna ponderanda est, dubito, an hunc* [sc. Thrasybulum] *primum omnium ponam.* (Nep. Thras. 1, 1)
Má-li se posuzovat ctnost pouze sama o sobě a nikoliv majetek, **nejspíš** ho [tj. Thrasybúla] **dám** na první místo. / ...**váhám, zda** ho **nedám** na první místo.
- (27) ...*haud scio, an multo sit etiam adiuvandus magis.* (Cic. Mil. 92)
...**nejspíš je** mu **třeba** pomáhat mnohem více. / ...**nevím, zda** mu **není třeba** pomáhat mnohem více.

(28) ...*qua* [sc. amicitia] *quidem haut scio, an excepta sapientia nihil melius homini sit a dis immortalibus datum.* (Cic. *Lael.* 20)

...s výjimkou moudrosti bohové **zřejmě nedali** člověku nic lepšího než přátelství. / ... **nevím, zda** vyjma moudrosti bohové **dali** člověku něco lepšího než přátelství.

Další konstrukce po *nescire* a *dubitare*

Slovesa *nescire* a *dubitare* mohou řídit také další vedlejší věty včetně obsahových vět tázacích doplňovacích, zjišťovacích nebo rozlučovacích. Je-li po nich použit výraz *an*, lze rozlišit vyjádření jistotní modalit a skutečnou otázku pouze na základě kontextu. Příkladem skutečné otázky je (29), kde je interpretace patrná z vyjádření protikladu *non dubitas – dubitas*.

(29) *Non dubitas, an hoc sit bonum: dubitas, an solum bonum sit.* (Sen. *epist.* 76, 12)
Nepochybuješ, zda toto je dobro: pochybuješ, zda je dobro pouze toto.

Po slovese *nescire* může následovat několik konstrukcí:

▪ infinitiv	„neumím“	<i>Nescio cantare.</i> Neumím zpívat.
▪ akuzativ s infinitivem	„nevím, že“	<i>Nescio eum venire.</i> Nevím, že přichází.
▪ obsahová věta tázací skutečná	„nevím, kdo / zda...“	<i>Nescio, quid agas.</i> Nevím, co děláš.
▪ obsahová věta tázací vyjadřující jistotní modalitu	„nejspíš“	<i>Nescio, an ita sit.</i> Nejspíš to tak je.

Rovněž po slovese *dubitare* se mohou vyskytnout různé konstrukce:

▪ infinitiv	„váhám“	<i>Dubito redire.</i> Váhám s návratem.
▪ obsahová věta oznamovací s <i>quin</i>	„nepochybuji, že“ (<i>dubitare</i> musí být záporné nebo v otázce)	<i>Non dubito, quin optimus sit.</i> Nepochybuji, že je nejlepší.
▪ obsahová věta tázací skutečná	„pochybuji, zda“	<i>Dubito, aequum an iniquum sit.</i> Jsem na pochybách, jestli je to správné nebo nesprávné.
▪ obsahová věta tázací vyjadřující jistotní modalitu	„nejspíš“	<i>Dubito, an ita sit.</i> Nejspíš to tak je.

Ustrnulé výrazy

Tvar *nescio* se v kombinaci se zájmeny a příslovci někdy stává **neurčitým zájmenem** nebo **příslovcem**. *Nescio quis* může znamenat „někdo“, *nescio quid* „něco“, „nějak“, *nescio ubi* „někde“, *nescio quomodo* „nějak“, „jaksi“ atd. *Nescio* zde ztrácí slovesný význam, přestává být řídicím slovesem, a proto **neovlivňuje použití způsobu ve větě**. Vzniklá spojení fungují na úrovni věty, ve které se může objevit indikativ (30) či jiné způsoby vět hlavních nebo slovesný tvar vyžadovaný typem vedlejší věty (např. infinitiv v akuzativu s infinitivem (31), konjunktiv ve větě žádací). V klasické latině je indikativ následující po *nescio* jedním z ukazatelů, že se nejedná o obsahovou větu tázací. Ztráta slovesné povahy složky *nescio* se někdy projevuje také tím, že např. *nescio quis* nebo *nescio quid* může řídit genitiv nebo být dále určeno adjektivem (32), *nescio quo modo* (33) se může vztahovat k adjektivu atd.

- (30) ...*ut ait poeta nescio quis*,... (Cic. *Phil.* 13, 49)
...jak říká jeden básník...
- (31) ...*de lege agraria nescio quid voluisse eum dicere suspicabantur*. (Cic. *leg. agr.* 2, 13)
...tušili, že chtěl říct něco o pozemkovém zákoně.
- (32) *Praeclarum autem nescio quid adepti sunt*,... (Cic. *Tusc.* 1, 21, 49)
Dosáhli však něčeho významného...
- (33) ...*boni nescio quo modo tardiores sunt et principiis rerum neglectis ad extremum ipsa denique necessitate excitantur*,... (Cic. *Sest.* 100)
...dobří lidé jsou jaksi váhavější [tj. než špatní], nevšímají si věci v jejich zárodku a nechají se nakonec vyburcovat až nutností...

Přehled

Predikáty ve větě hlavní	<i>quaerere</i> „ptát se“; <i>nescire</i> „nevědět“; <i>scire</i> „vědět“; <i>dicere</i> „říkat“; <i>videre</i> „vidět“; <i>sentire</i> „cítit“; <i>intellegere</i> „chápat“; <i>dubitare</i> „pochybovat“; <i>interest</i> „záleží, je rozdíl“ atd.	
Spojovací výrazy (otázky doplňovací)	<i>quis, quid</i> <i>qui, quae, quod</i> <i>quantus; qualis</i> <i>ubi, unde, quo, qua</i> <i>quomodo, quem ad modum</i> <i>cur, quare</i> <i>quando</i> atd.	kdo, co jaký jak velký; jaký kde; odkud; kam; kudy jak proč kdy
Spojovací výrazy (otázky zjišťovací)	<i>-ne, num</i> <i>(nonne, an, si)</i>	zda, jestli
Spojovací výrazy (otázky rozlučovací)	<i>-ne... an</i> <i>utrum... an</i> <i>... an</i>	zda / jestli... nebo zda / jestli
Způsoby ve větě vedlejší	konjunktiv podle souslednosti časové	
Další konstrukce	<i>haud scio an (non); nescio an (non); dubito an (non)</i> konjunktiv podle souslednosti	nejspíš (ne)
	<i>nescio quis; nescio quid; nescio quomodo</i> atd. nemá vliv na použití slovesného tvaru ve větě	někdo; něco; nějak

Doplnění: porovnání konstrukcí a různých typů vět

Slovesa řídící různé typy obsahových vět

Některá slovesa mohou vedle obsahových vět tázacích řídit i jiné typy obsahových vět. Po slovese *dicere* může např. následovat akuzativ či nominativ s infinitivem s oznamovacím významem, vedlejší věta *ut/ne* s žadacím významem nebo obsahová věta tázací. Podobně je tomu u slovesa *videre*. Některá slovesa řídí jen dva typy vedlejších vět, např. slovesa *intellegere* nebo *nescire* řídí akuzativ s infinitivem s oznamovacím významem a obsahovou větu tázací (viz následující přehled). Sloves řídících různé typy vět je velké množství, různé možnosti je třeba ověřit ve slovníku.

	obsahová oznamovací	obsahová žadací	obsahová tázací
dicere	+ (AcI/NcI) ¹ <i>Dicit te venire.</i> Říká, že přicházíš.	+ (<i>ut/ne</i>) <i>Dicit mihi, ut veniam.</i> Říká mi, abych přišel.	+ <i>Dic mihi, cur non veneris.</i> Řekni mi, proč jsi nepřišel.
videre	+ (AcI/NcI) <i>Videt te venire.</i> Vidí, že přicházíš.	+ (<i>ut/ne</i>) <i>Vide, ne ei desis.</i> Hleď, abys mu pomohl.	+ <i>Vide, quid agatur.</i> Podívej se, co se děje.
intellegere	+ (AcI/NcI) <i>Intellexit te id scire.</i> Pochopil, že to víš.	–	+ <i>Intellexi, cur id dixisses.</i> Pochopil jsem, proč jsi to řekl.
nescire	+ (AcI) <i>Nescit te iam adesse.</i> Neví, že už jsi tady.	–	+ <i>Nescio, quid factum sit.</i> Nevím, co se stalo. <i>Nescio an ita sit.</i> Nejspíš to tak je.

Rozdíl mezi tázací a vztažnou větou

Obsahové věty uvozené tázacími zájmeny a příslovci je třeba odlišovat od vět vztažných. Někdy to však není možné pouze na základě jednoho formálního kritéria. Tázací a vztažná adverbia jsou totožná a tvary tázacích zájmen jsou z velké části shodné s tvary vztažných zájmen (viz např. tvary *quae, quem, cui* atd.). Odlišnosti jsou zejména ve tvaru tázacího *quid* „co“ proti vztažnému *quod* „které; to, co“ (*quod* je však také tvarem tázacího i vztažného zájmena „jaký“ pro neutrum). Ani konjunktiv ve větě vedlejší není jednoznačným kritériem pro zařazení věty mezi obsahové věty tázací, protože konjunktiv se může vyskytovat i ve větách vztažných.

Věty tázací a vztažné se liší zejména funkcí, jakou zastávají ve větě. Obsahové věty tázací stojí na pozici předmětu nebo podmětu řídicího slovesa ve větě hlavní, kdežto vztažné věty mají funkci přívlastku a vztahují se obvykle ke jménu, zájmenu apod. Přítomnost odkazovacího zájmena ve větě hlavní (např. *is, id* apod.) však není povinná, a to zejména ve spojeních „to, co“ (*quod / id quod*) nebo „ten, kdo“ (*qui / is qui*).

Z hlediska významu vyjadřují obsahové věty tázací často skutečnosti neznámé (např. „Řekni mi, co jsi viděl.“) a vztažné věty doplňují další informaci o skutečnostech již známých (např. „Nebudu mluvit o tom, co jsem ti už včera řekl.“). Po některých slovesech, např. *nescire*, se proto obvykle vyskytuje obsahová věta tázací (srov. „Nevím, co jsi dělal;“ „Nevím, co se stane.“), viz (34), (35). Věta vztažná sice není zcela vyloučena, objevuje se však ve specifických kontextech. Souvřít se vztažnou větou po *nescies* v (36) má např. význam „Budeš dělat, že nevíš to, co víš.“

- (34) *Plane quid futurum sit, nescio.* (Cic. *Att.* 8, 9a, 2)
Vůbec nevím, co se stane. (**obsahová věta tázací**)
- (35) *Tu quid egeris, nescio...* (Cic. *fam.* 14, 4, 4)
Nevím, co jsi dělala... (**obsahová věta tázací**)
- (36) *Tu nescies, quod scis, (...) si sapias.* (Ter. *Haut.* 748)
Nebudeš vědět to, co víš, (...) budeš-li mít rozum. (**věta vztažná**)

Při překladu do latiny působí největší obtíže rozlišení nepřímých otázek a vztažných vět po slovesech slovního a písemného projevu. Věty typu „Řeknu, co si myslím“ bývají často nepřímými otázkami, které obsahují neznámou informaci (tj. „Zatím nebylo řečeno ani není známo, co si myslím.“), viz (37). Může se však jednat i o větu vztažnou, pokud má význam „Řeknu to, co si myslím“ (tj. „Řeknu to, co si myslím a nikoliv něco jiného;“ „Řeknu to, co jsem řekl už před týdnem“ apod.), viz (38). Někdy česká věta uvozená pomocí „co“ odpovídá latinské tázací větě a česká věta uvozená pomocí „to, co“ latinské větě vztažné, neplatí to však vždy. Záleží na mluvčím, jaký význam chce vyjádřit, což bývá patrné z kontextu.

- (37) *Dicam tamen, quid sentiam...* (Sen. *epist.* 16, 2)
Přece řeknu, co si myslím...
- (38) *Equidem dicam ex animo (...), quod sentio et quod vobis audientibus saepe iam dixi.* (Cic. *Pis.* 81)
Zajisté řeknu rád to, co si myslím a co jsem před vámi už mnohokrát řekl.